abat *n. m.* : superior d'un monastèri d'òmes.

abeluc (èsser d'~) *loc. v.* : sentir de fòrça, de vam.

ablasigat,-ada *part. pass. e adj.* : prigondament tocat e aclapat moralament (malautiá, malastre) o fisicament.

abocadents (d'~) *adv.* : tombar, s'amorrar sus la boca.

aclapar *v.* : tombar sus qualqu'un e lo metre sens fòrça (malautiá, malastre).

aclatar (s') *v.* : baissar lo cap e se far pichon coma s'òm se metiá en bola.

adelit,-ida *adj.* : sens fòrça, feble, d'aver pas manjat.

afalhocar *v.* : tombar e pèrdre coneissença de granda feblesa *sin.* **còrfalir**.

afanar (s') *v.* : far viste, se preissar *sin.* **se destrigar**, **se despachar**.

afogat,-ada *adj.* : qu'a un grand desir per quicòm ; que met una granda passion dins çò que fa.

afrabar *v.* : 1. far perir una causa 2. s'afrabar : se far plan mal (persona, animal).

agralha *n. f.* : aucèl de la familha del corbàs, pus pichon qu'el (fr. *corneille*).

agrat (a mon ~) *loc. adv.* : a ma convenença, coma m'agrada.

aise (a bèl ~) *loc. adv.* : sens gèina, amb un grand plaser.

aissa *n. f.* : sentiment que pòrta una persona a voler mal a una autra, a se regaudir del mal que li arriba, o a li far lo mal.

aissa (far) *loc. v.* : se ditz d'una persona o de quicòm que provòca l'aissa, l'òdi, l'asir.

ajocar (s') *v.* : se pausar sul joc (galinas), sus una branca, sus quicòm de naut.

aladonc *adv.* : indica lo moment o la consequéncia d'un eveniment, d'una accion *sin.* **alara**, **alavetz**.

alandar *v.* : dubrir en grand (pòrta, fenèstra, boca).

albespin *n. m.* : arbrilhon espinós (fr. *aubépine)*.

alegrar (s') *v.* : èsser bravament content e gaujós, se regaudir.

alègre,-a *adj.* : bravament content e gaujós.

alimenar (s') *v.* : se jaire per l'èrba, per la posca o per la fanga e i far vira-revira.

almòina *n. f.* : don de febla valor facha a una persona dins la misèria.

amble (a l'~) *loc. adv.* : se ditz de l'anar del caval entre pas e tròt, quand las doas patas d'un costat tòcan tèrra e las doas de l'autre costat son levadas.

amorrar (s') *v.* : tombar de morres, fàcia contra tèrra, d'abocadents.

anar *n. m.* : l'anar d'una persona : 1. lo caractère, lo temperament, lo comportament d'una persona 2. lo biais de caminar, de se desplaçar.

aparar *v.* : protegir, gardar d'èsser tuat o nafrat.

apertièra *adv.* : un après l'autre ; indistinctament.

aplanponhar *v.* : sasir de vam a plen ponhat.

aprivadar *v.* : far venir un animal mens salvatge o mens pauruc.

arada *n. f.* : camp laurat.

arderós,-osa *adj.* : que manifèsta d'ardor, de passion.

aret *n. m.* : mascle de la feda *sin.* **marre**, **parròt**.

arma *n. f.* : lo sofle de vida distinguit del còrs dins la tradicion crestiana e considerat immortal. *I a pas una arma, i a pas arma que viva* : i a pas degun.

arrendut,-uda *adj. e part. pass.* : sens la mendre fòrça de tan las qu'òm es.

arrogància *n. f.* : actitud que manifèsta de superioritat e de mesprètz.

asirar *v.* : aver d'asirança, d'òdi per qualqu'un ; li voler mal, lo poder pas suportar.

assalvatgir *v.* : far venir salvatge.

aste *n. m.* : barreta de fèr ont s'engulha un polet per lo far rostir a la calor de la brasa en virant.

astilha *n. f.* : broqueta ont s'espinta de trocets de carn per los far rostir sus una grasilha.

atissar *v.* : lançar e escometre contra qualqu'un.

autrú *pron. indef.* : totas las personas autras que se meteis.

avilit,-ida *adj. e part. pass.* : complètament desonorat e abaissat.

baralha *n. f.* : discussion viva que pòt virar en batèsta *sin.* **brega**, **garrolha**, **pelejada**.

barbacana *n. f.* : a l'Edat mejana, pichòta fortificacion avançada qu'apara la pòrta d'un castèl.

barbèu : peis de ribièra (fr. *barbeau)*.

barranda *n. f.* : pòrta o cleda que barra una dubertura, un pas.

barri *n. m.* : 1. muralha fortificada d'un castelar o d'una vila 2. los quartièrs bastits delà las muralhas de la vila.

bartassalha *n. f.* : bartasses espesses.

bartòla *n. f.* : persona capleugièra que fa las causas a la lèsta, aproximativament.

bauç *n. m.* : ròc escalabrós que fa una granda paret.

biaça *n. f.* : sac long dubèrt pel mièg que fa doas pòchas quand òm lo pòrta sus l'espatla (*mendicaires e pelegrins de l'edat mejana*).

bistanflèra ! : exclamacion per exprimir que çò qu'òm voldriá arriba pas.

blachin *n. m.* : recipient per posar e portar l'aiga *sin.* **ferrat**, **selha**.

blaime *n. m.* : jutjament de desaprovacion sus de paraulas o d'accions.

bojal *n. f.* : pichòta dubertura dins una paret.

bombir *v.* : sautar en abans.

bornhon *n. m.* : caissa adobada per las abelhas *sin.* **brusc**.

brac *n. m.* : can de caça dreçat per arrestar, qu'a lo pel ras e las aurelhas pendentas.

brega *n. f.* : discussion viva que pòt virar en batèsta *sin.* **garrolha**, **pelejada**.

bresca *n. f.* : los alveòls de cera ont las abelhas fan lo mèl.

bricon (un) *adv.* : un pauc *sin.* **un bocin**, **un brigalh**.

brieu (un bèl ~) *loc. adv.* : longtemps.

brigòta *n. f.* : bocin de meulha de pan *sin.* **brigalha**, **mica**.

broa *n. f.* : bòrd d'un riu, d'un estanh, d'un camp.

bufèc,-a *adj.* : 1. voide 2. qu'a pas de sens.

burla *n. f.* : paraula o prepaus trufaire amb l'intencion d'amusar e de far rire al despend de qualqu'un.

busard *n. m.* : rapace diürne (fr. *milan*).

cabestre *n. m.* : (de **cap**) brida de cuèr qu'enròda lo cap d'un vedèl o d'un ase e permet de lo menar.

cabiròl *n. m.* : mamifère salvatge de la familha dels cervidats (fr. *chevreuil*).

cadèl *n. m.* : can jove *sin.* **canhòt**.

caforna *n. f.* : 1. tuta, tanièra 2. bauma, cavèrna 3. demòra estrecha, escura e encombrada.

cairèl *n. m.* : trach d'arcbalesta dont lo fèr a quatre fàcias.

caissals *n. m.* : (de **cais** : boca, maissa) dents molaras.

cala-suau *interj.* : cala-te e ten-te suau, tranquille.

calcinar (se) *v.* : aver de preocupacions a causa de quicòm o de qualqu'un ; aver pensament de quicòm o per qualqu'un.

calomniar *v.* : dire de messorgas sus qualqu'un per li portar tòrt.

canonge *n. m.* : prèire que fa partida del capítol d'una glèisa catedrala o collegiala.

carnmòl,-a *adj.* : se ditz de las peras tròp maduras qu'an la carn mòla e que comença de passar.

carrar (se) *v.* : aver de plaser a far una causa.

casit,-da *adj.* : qu'a en abonde çò que cal per viure, se noirir, se vestir, se lotjar.

castelar *n. m.* : 1. castèl fortificat 2. castèl fortificat en roïnas.

castigament *n. m.* : pena sevèra per punir lo colpable d'una fauta.

caval de tira *n. m.* : caval pels trabalhs.

cavalgar *v.* : anar a caval.

chautar (se) *v.* : èsser indiferent a quicòm o a qualqu'un.

chinareda *n. f.* : tròpa de cans que caçan ensemble.

clapar *v.* : tustar plan fòrt.

claure *v.* : 1. menar lo bestial a l'estable 2. conténer dins un recipient 3. s'enfonçar dins quicòm.

claus *n. m.* : camp o prat enrodat d'un randal o d'una barralha.

closcar *v.* : (de **clòsc**) 1. copar, trincar lo clòsc d'una nose, d'una avelana 2. copar, brigalhar quicòm.

coard,-a *adj.* / *n. m.* : qu'es bravament pauruc.

coardar *v.* : aver bravament paur.

cobés,-esa *adj.* : qu'a una plan fòrta enveja de quicòm e desira se n'emparar.

cobesiá *n. m.* : la fòrta enveja de quicòm e lo desir de se n'emparar.

cochar *v.* : 1. far partir quicòm o qualqu'un 2. acorsar un animal, un panaire.

coissinièra *n. f.* : coissin gròs carrat, de pluma, que sosten lo cap quand òm es jagut.

colet *n. m.* : partida del vestit al torn del còl.

companatge *n. m.* : çò qu'òm manja amb lo pan (carn, legum…).

còrcachar *v.* : *sens pròpri* cachar sul còr per aufegar, escanar ; *fig.* se ditz de quicòm que vos procupa fòrça, vos fa patir (malautiá).

corchièra *n. f.* : un camin pus cort per anar d'un endrech a un autre *sin.* **acorchi**.

còrfalir *v.* : se trobar feble, prèst a estavanir de fam, de lassièra, d'emocion o de paur *sin.* **afalhocar**.

corredissa (pòrta ~) *n. f.* : a l'Edat mejana, pòrta o grasilha que se monta e se davala amb de cadenas dins una fortificacion.

cotria (anar ~) *loc. v.* : anar ensemble.

cropairon *n. m.* : partida de darrièr dels còrs d'un aucèl que pòrta las plumas de la coa.

cròta *n. f.* : cava en vòuta.

cujar *v.* : mancar far quicòm, èsser sul punt de far quicòm mas o far pas.

cunh *n. m.* : pèça de fèrre o de fusta dura qu'òm enfonça dins un rol a còps de maça per l'asclar.

cura (prene ~) *loc. v.* : far tot çò que cal per s'ocupar d'una persona o d'un animal; atencion portada a plan far quicòm, a gardar quicòm en bon estat.

de badas *adv.* : sens succès, per res.

defèci *n. m.* : sentiment de desgost e de colèra.

delà *adv.* : delà l'aiga : de l'autre costat de l'aiga.

demingrar (se) *v.* : se reprochar fòrtament quicòm, ne pèrdre coratge o ne venir malaute.

desaubirat,-ada *part. pass. e adj.* : fòrtament trebolat, incapable de reagir *sin.* **desturbelat**.

desbrenar (se) *v.* : se desfar tant, que los tròces son pichonèls coma de brigòtas de pan.

desconsolat,-ada *part. pass. e adj.* : qu'espròva una granda pena.

desfortunat,-ada *part. pass. e adj.* : qu'es dins lo malur, lo malastre.

desondrar *v.* : nafrar e afrabar la cara o lo còrs d'una persona.

desparlar *v.* : dire de causas incoerentas, desrasonablas, dessenadas.

desrocat,-ada *part. pass. e adj.* : demolit, tombat.

destral *n. f.* : esplech per tombar un arbre, per asclar un rol *sin.* **pigassa**, **acha**.

destrigar (se) *v.* : far pus rapidament una causa *sin.* **s'afanar**, **se despachar**.

desturbelat,-ada *adj.* : fòrtament trebolat, incapable de reagir.

desvariat,-ada *adj.* : trebolat, un pauc perdut.

dicha (a ~ de) *loc.* : a fòrça de.

domètge,-tja *adj.* : 1. contrari de salvatge : aprivadat, abalit dins una bòria 2. *fig.* de bon caractère, amistós.

drech (a bon ~ anar) *loc.* : coma es normal e logic, perque es lo drech, la lei.

duèl *n. m.* : combat en armas en preséncia de testimònis entre dos adversaris demandat per un dels dos en reparacion d'una ofensa.

èime (perdre l' ~) *loc. v.* : pèrdre la rason.

eissart *n. m.* : tèrra que ven d'èsser desbosigada per la metre en cultura.

eissordar *v.* : 1. far venir sord 2. desrengar qualqu'un amb sas paraulas o sas actituds.

emblaimar *v.* : pèrdre coneissença *sin.* **s'estavanir**.

emboscada *n. f.* : ataca subta pendent lo desplaçament d'una tropa enemiga.

emmaliciat,-ada *adj.* : en colèra *sin.* **enferonit**.

emmalir *v.* : far venir lo mal pus fòrt, pus grèu.

enchiprar *v.* : provocar lo malcontentament, l'irritacion.

encorar *v.* : donar l'enveja a qualqu'un de far quicòm ; encoratjar.

endevenença *n. f.* : circonstància favorabla ; azard ; **per mala endevenença** *loc.* : a causa de marridas circonstàncias, per manca d'astre.

endevenir (i) *v.* : aver d'astre, de chança per aver o far quicòm.

enferonit *part. pass. e adj.* : furiós coma s'aviá la ràbia *sin.* **enrabiat**.

enfuscar *v.* : atissar, far venir agressiu, escometre a atacar.

engalhat (mal ~) *adj.* : dins una marrida situacion.

engalhar *v.* : 1. metre d'òrdre, arrengar 2. **s'engalhar** : s'engulhar.

engana *n. m.* : messorga, dissimulacion e calcul per obténer quicòm de qualqu'un.

enganar *v.* : abusar de la fisança de qualqu'un amb de messorgas per obténer quicòm d'el.

engarçar *v.* : menar qualqu'un a prene çò fals per la vertat, enganar fòrtament per obténer quicòm d'el a son prejudici.

engenh *n. m.* : saber far, intelligéncia per arribar çò qu'òm vòl.

englandat,-ada *adj.* : en marrit estat, afrabat.

engolar, engolir *v.* : far davalar lo manjar o lo beure dins la garganta.

entrò *prep.* : entrò qu'arribe *sin.* duscas qu'arribe, d'aquí qu'arribe, fins qu'arribe ; *entrò al ser* : duscas al ser, d'aquí al ser, fins al ser.

erètge *n. m.* : persona que sosten un corrent religiós considerat non ortodòxe.

escach (un) *loc. adv.* : un mont, fòrça, bèlcòp.

escalussada (d' ~) *adv.* : oblicament.

escarnir *v.* : 1. insolentar qualqu'un, li dire de causas marridas 2. imitar qualqu'un en se trufant d'el.

escarraunhadura *n. f.* : entalha leugièra sus la pèl en tombant, en s'estrifant a una romèc.

escarraunhat,-ada *adj.* : que s'es facha una entalha leugièra sus la pèl.

escometre *v.* : lançar qualqu'un a far quicòm ; atissar.

escrancat,-ada *adj.* : sens la mendre fòrça de tan las qu'òm es *sin.* **arrendut,-uda**.

esglasiat,-ada *adj.* : qu'es fòrtament espaurugat.

espelofit,-ida, espelofrit,-ida *adj.* : (de **pel**) qu'a lo pel en desòrdre.

esperforçar (s') *v.* : (de **fòrça**) far totes los esfòrces que cal per arribar a çò qu'òm vòl.

esperons *n. m.* : pèça metallica plaçada al talon de la bòta del cavalièr utilizada per menar lo caval.

esplumissar *v.* : desrabar las plumas.

esquilhar (s') *v.* : partir d'amagat, discrètament.

estacadura *n. f.* : (de **estacat**) lo fach d'èsser estacat, excessivament atencionat a despensar pas son argent, a se privar de plan causas per las gardar. **Estacat coma una borsa de sèt cordèls** : èsser fòrça avare.

estar *v.* : **daissar estar** : daissar far ; **sens estar gaire** : sens esperar gaire.

estavanir (s') *v.* : pèrdre coneissença e tombar.

estòla *n. m.* : benda d'estòfa que pòrta lo prèire, l'avesque pendent las ceremonias.

estrelit,-ida *adj.* : sens fòrça, flac d'aganiment o de malautiá.

estrementir (s') *v.* : tremolar de freg, d'emocion o de paur.

estug *n. m.* : contenent rigide per un libre, de lunetas.

fablèl *n. m.* : als sègles XII^en^ e XIII^en^, corts racontes en vèrses per divertir o far de satira.

falord *adj.* : un pauc fòl.

farivòlas *n. f. pl.* : dires, prepaus leugièrs sens portada.

fau *n. m.* : arbre (fr. *hêtre*).

fauda *n. f.* : quand òm es assetats, la partida que va de la cencha als genolhs.

feloniá *n. f.* : desleialtat, traïson d'un vassal per rapòrt a son senhor.

femorièr *n. m.* : pila del fems tirat d'un estable (palha e bosa mesclats de l'apalhatge del bestial).

ferrat : recipient per posar o portar d'aiga *sin.* **blachin**, **selha**.

flagèl *n. m.* : aplech per escodre las cerealas fach d'un margue e d'un batedor articulats amb de correjas de cuèr.

fraisse *n. m.* : arbre (fr. *frêne*).

friutar *v.* : manifestar un grand contentament e far fèsta a qualqu'un.

fujas (a) *loc.* : en fugissent.

fum *n. m.* : 1. lo gas que produsís la combustion de la lenha, de l'èrba 2. la sentor agradiva d'una carn o d'una mangisca que còi.

fumar *v.* : 1. far de fum 2. s'enfugir, partir al brutle.

gabre *n. m.* : lo mascle de l'auca (fr. *jars).*

gandir (se) *v.* : (se) metre fòra dangièr, fòra perilh.

ganèl *adj.* : que dissimula sas intencions e cèrca a enganar.

garrolha *n. f.* : discussion viva que pòt virar en batèsta *sin.* **brega**, **disputa**, **pelejada**.

gaubi *n. m.* : saber far, adreça.

gaug *n. m.* : grand contentament *sin.* **jòia**.

gaujós,-osa *adj.* : qu'espròva de gaug, de jòia.

gèsta *n. f.* : istòria gloriosa d'una linhada de reis o de nòbles.

gimbla *n. f.* : bròca jove plegadissa.

golard,-a *adj.* : 1. qu'aima tot çò que se manja 2. que manja excessivament.

golardiá *n. f.* : 1. lo fach d'aimar tot çò que se manja 2. lo fach de manjar excessivament 3. una mangisca o un dessèrt bravament presat.

golarditge *n. m.* : lo fach de manjar excessivament e de ne voler totjorn mai.

gràcia (far ~) *loc. v.* : daissar en vida un senhor vencit al combat.

guèine *n. m.* : 1. mamifère carnivòre vesin del can, del pelatge ros, fin caçaire 2. òme rusat *sin.* **rainard**, **rainal**, **mandra**.

guèrlhe,-a *adj.* : 1. se ditz d'un objècte torçut 2. *fig.* se ditz d'una persona que cèrca a vos enganar tot en ganhant vòstra fisança.

guerlhesa *n. f.* : (de **guèrlhe**) caractère, comportament d'una persona guèrlha.

guilhar *v.* : engarçar, enganar en fasent passar per vertat çò qu'es fals.

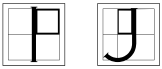

iala *n. f.* : budèl emplit de budèls, de lard e de carn de pòrc (fr. *andouille*).

insoléncias *n. f.* : paraulas qu'insolentan, qu'injúrian una persona.

junar *v.* : se passar de manjar.

jurament *n. m.* : afirmacion solemna de dire la vertat al tribunal, de respectar un engatjament, una pacha.

laç *n. m.* : dispositiu fach amb un crin en anèla que forma un laç corredor per prene lapins o lèbres *fig.* **èsser pres al laç de son adversari** : èsser victima de la rusa, dels calculs de son adversari.

lagui (aver ~) *loc. v.* : aver pensament, èsser preocupat de quicòm.

landrar *v.* : anar d'un costat e de l'autre, sens direccion precisa.

larg, -a *adj.* : 1. de dimension importanta (pèça, camp) 2. se ditz d'una persona generosa.

latz (d'un ~) e de l'autre *n. m.* : *sin.* **d'un costat e de l'autre**, **d'un band e de l'autre**.

liambras *n. f.* : bavas que rajòlan de la boca.

liechòla *n. f.* : lièch portatiu amb un parelh de braces davant e darrièr.

linhatge *n. m.* : la seguida dels descendents d'un rèire nòble e celèbre.

lonja *n. f.* : correja longa de cuèr per menar los cavals o per téner los cans.

mainatge *n. m.* : 1 *sin.* **dròlle**, **enfant**, **manit** 2. lo temps qu'òm es mainatge *sin.* **enfança**.

mal a tòrt *loc. adv.* : per de marridas rasons, injustament.

maladobat *adj.* : en plan marrit estat.

malafacha *n. f.* : accion marrida (panar, far mal).

malasir *v.* : apelar sus qualqu'un lo malastre, la malediccion divina.

malasit,-ida *adj.* : reprovat, condemnat per sas marridas accions.

malastre *n. m.* : situacion dolorosa (malautiá, mòrt) *sin.* **malur**.

malcorat,-ada *adj.* : qu'es descoratjat e espròva de malcontentament.

malgalhard *n. m.* : en marrit estat, en marrida santat.

malícia *n. f.* : sin. **colèra**.

malparat *n. m.* : perilh, malastre.

maltraire *n. m.* : estat de granda preocupacion, de grand pensament.

mand (a ~ de) *loc.* : sul punt de, prèst a far quicòm.

mandrat *n. m.* : pichòt de la mandra (guèine, rainard, rainal).

manipòli *n. m.* : manòbra, torn per enganar e nòser a qualqu'un.

marcar plan *loc. v.* : presentar plan, aver d'elegància.

marriment *n. m.* : estat de grand malcontentament e de granda pena, d'aclapament.

marrit,-ida *adj.* : 1. perdut 2. desolat, atristesit a causa d'una situacion, d'una paraula 3. que cèrca a far mal als autres, a lor nòser *sin.* **missant**, **maissant**.

martir,-a *n. m.* : persona qu'endura los suplicis o la mòrt per renegar pas sa fe.

martiri *n. m.* : torment, suplici infligit a una persona a causa de sa fe o de sas idèas.

mas que *conj.* : a condicion que (exprimís una condicion, un desir que pòt se realizar pas). *Bon endrech per Tiecelin, mas que tròbe per manjar!*

mastin *n. m.* : can de garda, grand e fòrt.

mençonar *v.* : 1. parlar d'una causa 2. parlar de causas e d'autras.

mendicar *v.* : demandar una peceta o quicòm de pauc de valor.

merlet *n. m.* : la paret entre dos voides a la cima d'un barri, ont los defensors se meton a l'abric.

mestritge *n. m.* : (de **mèstre**) lo fach d'èsser un mèstre, d'aver un grand saber far dins un domèni.

meulha *n. f.* : 1. la partida mòla del pan 2. la carn tendra del peis.

moment (far) *loc. v.* : considerar una causa, portar atencion a quicòm.

monge *n. m.* : religiós que viu en comunautat dins un monastèri.

mordissal *n. m.* : 1. accion de mordir, de gafar 2. plaga facha en mordissent, en gafant.

mors *n. f. pl.* : usatges e praticas d'un grope, d'un pòble, d'un país.

nafrat,-ada *adj.* : qu'a agut un còp, qu'es estat tocat per un projèctile o una arma qu'an provocat una plaga.

necitge *n. m.* : manca d'intelligéncia, de jutjament dins las paraulas o lo comportament.

ni per *conj.* : malgrat, en despièch de.

ni per tot *conj.* : *sin.* **pasmens**, **pr'aquò** *I vòli anar, ni per tot, i vòli pas demorar.*

nòna *n. f.* : la novena ora après lo levant del jorn (15 h), un dels sèt oficis dels monges dins los monastèris.

nòser *v.* : causar un mal, portar prejudici.

òdi *n. m.* : sentiment que pòrta a voler o far lo mal a qualqu'un *sin.* **aissa, asir**.

orfanèl-a *adj.* : mainatges que los parents son mòrts.

orladura *n. f.* : òrle, bordura d'un vestit.

ornhar *v.* : cridar violentament de paur, de dolor o de colèra.

òrrament *adv.* : d'un biais òrre, que provòca lo defèci, la repulsion.

otratge *n. m.* : ofensa grèva ; paraula o accion que pòrta prejudici a la dignitat, a l'onor d'una persona.

pabalhon *n. m.* : a l'Edat mejana, tenda ronda o carrada que montan las armadas en campanha.

pacha *n. f.* : acòrdi, convencion entre doas personas o mai.